

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทที่ 2 ภาษากับปัจจัยทาง ภูมิศาสตร์

ความหมายและลักษณะของภาษาย่อย

ภาษาย่อยประเภท
ภาษามาตรฐาน

ภาษาย่อยประเภท
ภาษาถิ่น

ภาษาย่อยประเภท
ภาษาสังคม

ภาษาย่อยประเภท
ภาษาหน้าที่

2.1 ความหมายของภาษาถิ่น

ภาษาถิ่น (dialect) คือ ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ สื่อความหมาย ความเข้าใจกันระหว่างคนในท้องถิ่นนั้น ๆ

ภาษาถิ่น มักแตกต่างจาก ภาษามาตรฐาน (ภาษากลาง) ทั้งเสียง คำ และการใช้คำ แต่การเรียงประโยคจะเหมือนเดิมหรือแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย

2.1 ความหมาย ของภาษาถิ่น

ภาษาถิ่นของไทย หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน

ภูมิภาคต่าง ๆ ยังสามารถแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อย ๆ ลงไปได้ อีก เช่น ภาษาใต้จะแบ่งเป็นภาษาตากใบ ภาษาสงขลา ภาษานครศรีธรรมราช เป็นต้น

ภาษาถิ่นไทย หมายถึง ภาษาไทยที่ใช้นอกประเทศด้วย เช่น ภาษาไทยที่ใช้อยู่ในรัฐฉานของพม่า ภาษาไทยลื้อ เป็นต้น

ภาษาที่ใช้ในประเทศไทยบางภาษาก็ไม่ใช่ภาษาถิ่น เช่น ในเขตจ.บุรีรัมย์ เพราะภาษาเหล่านั้นแตกต่างจากภาษาไทยอย่างสิ้นเชิง

2.2 ภาษามาตรฐานหรือภาษาราชการ

ภาษามาตรฐาน คือ ภาษาที่ใช้ในราชการ โรงเรียน และสถาบันการศึกษา และเป็นภาษาที่ราชการไทยใช้ คนไทยจึงต้องพยายามเรียนรู้ภาษามาตรฐานเพื่อติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ

ดังนั้นภาษามาตรฐานจึงทำให้คนที่ใช้ภาษาคิดว่าเป็นภาษาที่เหนือกว่าภาษาถิ่น เป็นภาษาของอภิสิทธิ์ชน คนไทยทุกคนจะต้องใช้ให้ถูกต้อง

สาเหตุที่สังคมไทยเลือกภาษากลางเป็นภาษามาตรฐาน เพราะภาษากลางเป็นศูนย์กลางทางการเมือง การปกครองของประเทศ วัฒนธรรมภาษากลางได้แพร่ไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งภาษาด้วย ทำให้การใช้ภาษาถิ่นลดน้อยลงตามลำดับ

2.3 ภาษาของคนกลุ่มน้อย

ภาษาของคนกลุ่มน้อย หมายถึง ภาษาของกลุ่มคนที่พูดภาษาแตกต่างไปจากภาษาของคนส่วนใหญ่ในประเทศ มักเป็นภาษาที่แตกต่างจากภาษาไทยมากจนไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้

ภาษาของคนกลุ่มน้อยนั้นมีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มชาวเขาต่าง ๆ ชาวมอญ ฯลฯ

ชนกลุ่มน้อยนี้จำเป็นต้องเรียนรู้ภาษามาตรฐานเพื่อติดต่อสื่อสารกับคนส่วนใหญ่ได้

ชนกลุ่มน้อยจึงเป็นผู้รู้สองภาษา (bilingual)

ภาษาของคนกลุ่มน้อยอาจมีอิทธิพลต่อภาษาของคนกลุ่มใหญ่ทั้งด้านเสียง ศัพท์ หรือรูปประโยค

2.4 ประโยชน์ของการศึกษาภาษาถิ่น

1. เข้าใจความเป็นมาของภาษา
เห็นความสำคัญของภาษาถิ่นต่าง
ๆ เท่ากัน

2. เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของ
ภาษา

3. เข้าใจแนวทางสันนิษฐานเสียง
สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ของคำ
ในปัจจุบัน

4. เป็นประโยชน์ในการศึกษา
ความหมายของคำบางคำที่เลิกใช้
แล้ว แต่ปรากฏอยู่ในคำซ้อน เช่น
เสื่อสาด เก็บหอม สอดแนม

5. เป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษา
ถิ่นเปรียบเทียบตามแนว
ภาษาศาสตร์

6. เป็นประโยชน์ในการสอนเด็กที่
พูดภาษาถิ่น และช่วยแก้ไข
ข้อบกพร่องในการออกเสียงของ
เด็กในท้องถิ่นที่พูดภาษากลาง
ไม่ได้

2.5 การกำหนดขอบเขตของ ภาษาถิ่นไทย

- ภาษาถิ่นนอกประเทศ
- ภาษาถิ่นไทยภายในประเทศ

ภาษาถิ่นนอกประเทศ	ภาษาถิ่นไทยภายในประเทศ
1. ไทยจีน มีมากในมณฑลยูนนาน กวางสี กวางตุ้ง บางส่วนใน เสฉวน มีชื่อเรียกต่างกัน เช่น ไทยลาย ไทยสูง ไทยไห้	1. ภาษาเหนือ
2. ไทยตะวันออกในญวน มีมากในเวียดนามเหนือ ลาวเขตหลวงพระบาง มีความ คล้ายคลึงกับภาษาอีสานมาก	2. ภาษาอีสาน
3. ไทยตะวันตก ไทยในสหภาพพม่า ไทยใหญ่ ไทยดำ อยู่ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า	3. ภาษาไต
-	4. ภาษากลาง

2.6 ประเภทของภาษาถิ่นของไทย

2.7 หลักเกณฑ์ในการศึกษาภาษาถิ่น

1. ศึกษาความแตกต่างเรื่องหน่วยเสียง

คือ การศึกษาว่าคำที่มีความหมายเหมือนกันของแต่ละท้องถิ่นนั้น ออกเสียงแตกต่างกันอย่างไร เช่น เสียง /ช/ ในภาคกลาง ภาคเหนือ จะออกเป็นเสียง /จ/

2. ความแตกต่างในเรื่องการประสมคำของภาษาถิ่น

คือ การประสมคำที่ในแต่ละท้องถิ่นนำมาใช้ไม่เหมือนกัน

3. ความแตกต่างเรื่องการเรียงคำในประโยค

คือ การศึกษาว่าเสียงประโยคที่แตกต่างกัน เช่น ภาษาภาคเหนือ เรียง ภาษา

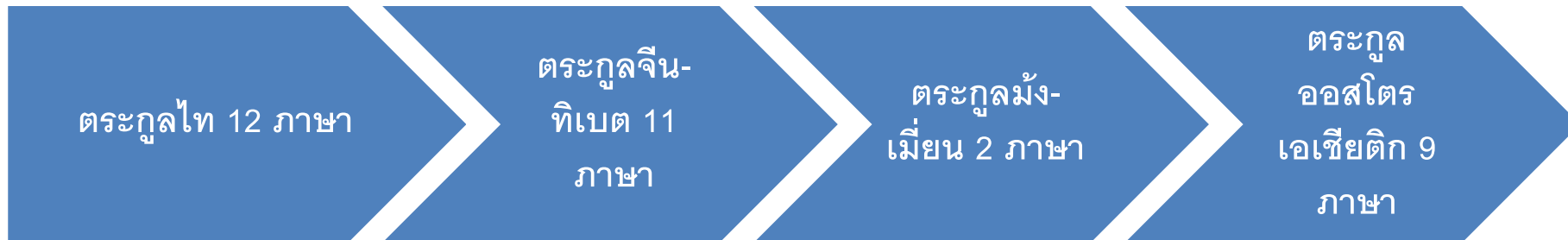
2.6.1 ภาษาถิ่นเหนือ

- เผ่าพันธุ์คนไทยที่อยู่ทางภาคเหนือเดิมคือ “เผ่าพันธุ์ไทยยวน” ภาษาที่ใช้คือ “ภาษาไทยยวน”
- มีศูนย์กลางการศึกษา วัฒนธรรมและภาษาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันภาษาถิ่นเหนือเรียกว่า คำเมือง หรือ กำเมือง
- บางจังหวัดทางภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร สุโขทัย นครสวรรค์ อุทัยธานี มักใช้ภาษาถิ่นกลางมากกว่าภาษาถิ่นเหนือ

2.6.1 ภาษาถิ่นเหนือ

- ภาคเหนือประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บนภูเขาในภูมิประเทศที่สูงชัน จึงมีประชากรที่พูดภาษาอื่น ๆ อีกมากกว่า 34 ภาษา
- ทั้งหมดอยู่ในตระกูลภาษาใหญ่ 4 ตระกูล ได้แก่

2.6.1 การประสมคำภาษาถิ่นเหนือ

คำซ้ำ

- คำซ้ำ 2 คำ เช่น เก็ม ๆ ส้ม ๆ
- คำซ้ำ 4 คำ เช่น ก้าว ๆ หย้าน ๆ
- คำซ้ำพิเศษ เช่น สิ้นกุดตุ๊ด ขาวโจ๊ะโพะ

คำซ้อน

- คำซ้อน 2 พยางค์ เช่น ใฝ่มัก ขว้างซัด
- คำซ้อน 4 พยางค์ เช่น ปากหวานขานม่วน กิ้นตีกิ้นล่า

คำประสม

- คำประสม 2 พยางค์ขึ้นไป เช่น แม่เลี้ยง กำลม สาวเก่า ผ้าสีแจ่ง จิ้นส้ม ถั่วดิน

3.6.1 ภาษาถิ่นเหนือ

- เปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาถิ่นเหนือกับภาษากลาง

คำศัพท์ภาษาถิ่นเหนือ	คำศัพท์ภาษาถิ่นกลาง
1. ใช้คำร่วมกัน เรียกว่า คำร่วมเชื้อสาย เช่น แขน ขา หัว นา น่อง	แขน ขา หัว นา น่อง ความหมายเดียวกัน
2. ใช้คำศัพท์ต่างกัน เช่น มะละกอ, กระทียม, พักทอง	บ่าก้วยเต็ด, หอมขาว, มะพักแก้ว
3. คำเดียวกันแต่ใช้คนละบริบท เช่น คุก (สำหรับขังคน) ผาม (สำหรับขังสัตว์)	คุก (สำหรับขังคน) คอก (สำหรับขังสัตว์)
4. ความหมายกว้างกว่าภาษากลาง เช่น ชาว (เอาน้ำล้างให้สะอาด, ยี่สิบ)	เอาน้ำล้างให้สะอาด เช่น ชาวข้าว

2.6.2 ภาษาถิ่นอีสาน

- เผ่าพันธุ์คนไทยที่อยู่ทางภาคอีสานเดิมเกิดจากการกวาดต้อนคนลาวจากเมืองหลวงพระบางและคนชาติพันธุ์ไทบางส่วน จึงมีวัฒนธรรมและสืบทอดภาษามาจากลาวเป็นส่วนใหญ่
- ประชากรส่วนใหญ่ราว 13 ล้านคนพูดภาษาอีสานปนกับภาษากลาง
- และมีกลุ่มคนที่พูดภาษามอญ-เขมร เช่น จังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ รวมถึงภาษาของคนกลุ่มน้อยอีกราว 20 ภาษา

2.6.2 ภาษาถิ่นอีสาน

- การประกอบคำภาษาถิ่นอีสาน

คำซ้ำ

- ซ้ำคำเดิม เช่น สาวๆ
- ซ้ำคำเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง เช่น แห้บแห้บ
- ซ้ำเสียงพยัญชนะต้น ลดเสียงตัวสะกด เช่น ปลาแดกก็บมี
- ซ้ำคำกริยาและคุณศัพท์ เช่น นอนๆ อยู่มันกะปลุก

คำซ้อน

- ซ้อน 2 คำ เช่น ตายดັบ
- ซ้อน 3 คำ เช่น ตะหนี่ ถี่ เหนียว
- ซ้อน 4 คำ เช่น เก็บหอมฮ่อมฮีบ

คำประสม

- คำประสม 2 คำขึ้นไป เช่น แห้วกก (พันกราบ) ใจปาชีว (ใจปลาชีวหรือใจเสาะ)

2.6.2 ภาษาถิ่นอีสาน

- เปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาถิ่นอีสานกับภาษากลาง

คำศัพท์ภาษาถิ่นอีสาน	คำศัพท์ภาษากลาง
1. คำศัพท์ที่ความหมายต่างจากภาษากลาง มักเป็นคำเรียกสิ่งของ พืชและสัตว์ เช่น แวน, ข้าวปุ้น, ผักขา, ซี้กะปอม	กระเจกเงา, ชะอม, กิ่งก่า
2. คำที่มีความหมายคล้ายกัน เช่น ดู, วึ่ง, เห็น้อย, ป่วย	เบิ่ง, เล่น, เมื่อย, ไข้
3. คำที่มีความหมายกว้างกว่าภาษากลาง เช่น ส้วม (ห้องน้ำ, ห้องนอนของลูกสาวโดยเฉพาะ)	ส้วม (ห้องน้ำ)

2.6.3 ภาษาถิ่นใต้

- มีพื้นที่ครอบคลุม 14 จังหวัด มีประชากรประมาณ 9 ล้านคน มีจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจุดศูนย์กลาง
- ประชากรภาคใต้พูดภาษาปักษ์ใต้มากถึงร้อยละ 93
- นอกจากนั้นมีการพูดภาษายาวี นานู มลายู ในจังหวัดที่มีเขตแดนติดกับประเทศมาเลเซีย

2.6.3 ภาษาถิ่นใต้

- การประกอบคำภาษาถิ่นใต้

คำมูล

- คำมูลพยางค์เดียว
- คำมูลสองพยางค์

คำซ้ำ

- ซ้ำเพื่อสร้างคำวิเศษณ์
- ซ้ำเพื่อสร้างคำว่า “แต่ละ”
- ซ้ำเพื่อเลียนเสียงธรรมชาติ

คำซ้อน

- ซ้อนเพื่อ
ความหมาย
- ซ้อนเพื่อเสียง

คำประสม

- คำประสมที่เรียงลำดับเหมือนภาษากลาง
- คำประสมที่เรียงลำดับต่างจากภาษากลาง

2.6.2 ภาษาถิ่นใต้

- เปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาถิ่นใต้และภาษาถิ่นกลาง

คำศัพท์ภาษาถิ่นใต้	คำศัพท์ภาษากลาง
1. คำยืมจากภาษามลายู เช่น ซ็องต็อง, ลาต๋า, จำดะ	ดื้อรั้น, บ้าจี้, จำปาดะ
2. คำเรียกชื่อคน สัตว์ สิ่งของ เช่น จอก, แมงแปะ, ตีเจ็ด	แก้วน้ำ, แมลงสาบ, เจ็ดโมงเช้า
3. คำที่มีความหมายต่างกัน เช่น โกง (หยิ่ง, จองหอง)	โกง (คดโกง ไม่ซื่อสัตย์)
4. ความหมายเดียวกันแต่ใช้คนละคำ เช่น <u>หลาบ</u> จนตาย	<u>เข็ด</u> จนตาย

- ภาษาถิ่น (dialect) คือ ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ สื่อความหมาย ความเข้าใจกันระหว่างคนในท้องถิ่นนั้น ๆ
- ภาษาถิ่นของไทย หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดในท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน
- ภาษามาตรฐาน คือ ภาษาที่ใช้ในราชการ โรงเรียน และสถาบันการศึกษา และเป็นภาษาที่ราชการไทยใช้ คนไทยจึงต้องพยายามเรียนรู้ภาษามาตรฐานเพื่อติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ
- การศึกษาภาษาถิ่นมีประโยชน์คือ ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจการใช้ภาษาถิ่นที่ถูกต้อง รู้ความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นแต่ละแบบ
- เกณฑ์การศึกษาภาษาถิ่น ได้แก่ การศึกษาการออกเสียง การประสมคำ และการเรียงประโยคของภาษาถิ่นแต่ละแบบ
- ภาษาถิ่นไทย แบ่งได้ตามภูมิภาคได้แก่ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นใต้

ฉบับที่ 3

